

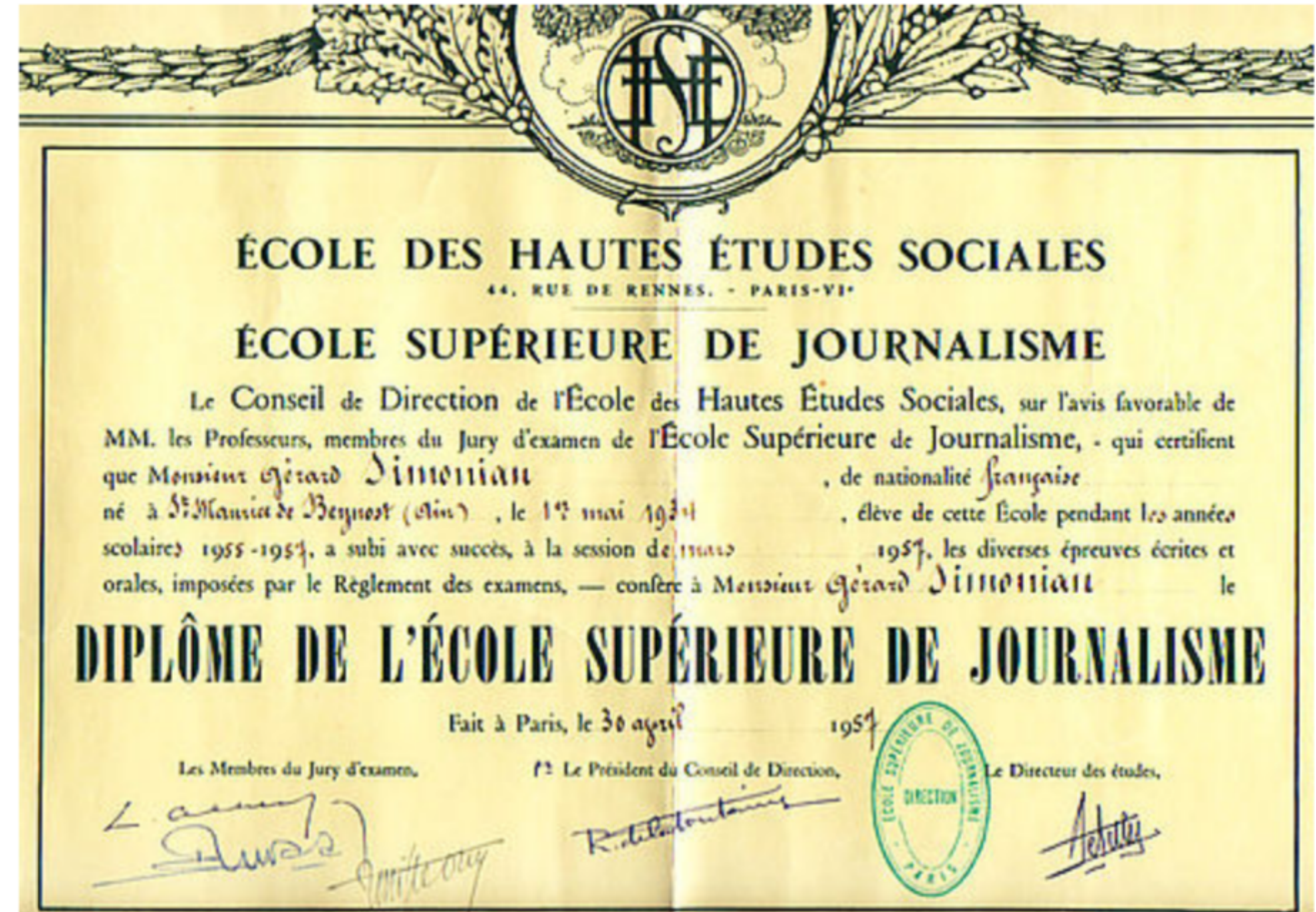
Etika a normativní teorie médií

Aplikovaná etika

doc. MgA. Jan Motal, Ph.D., 10. 10. 2022

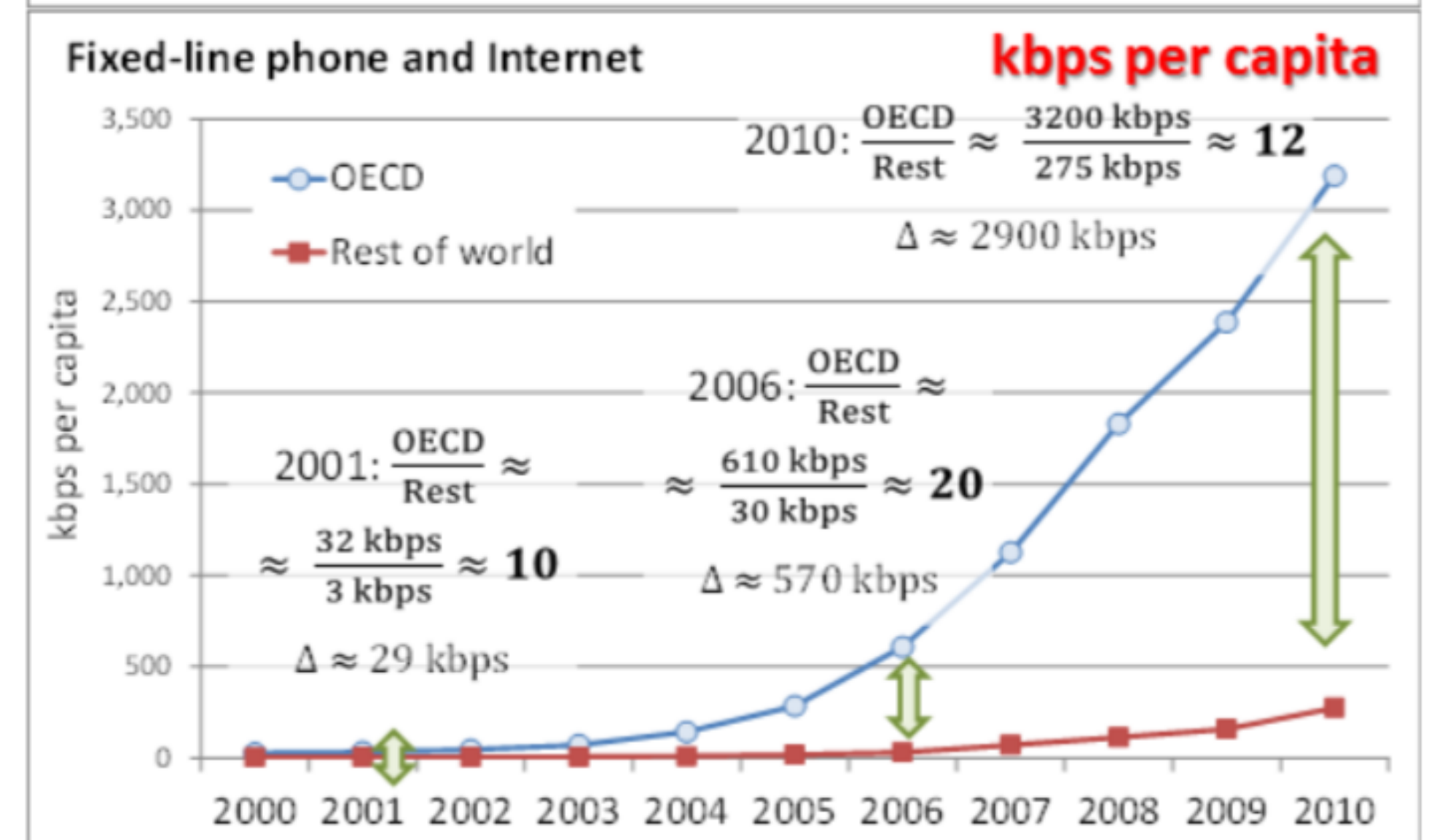
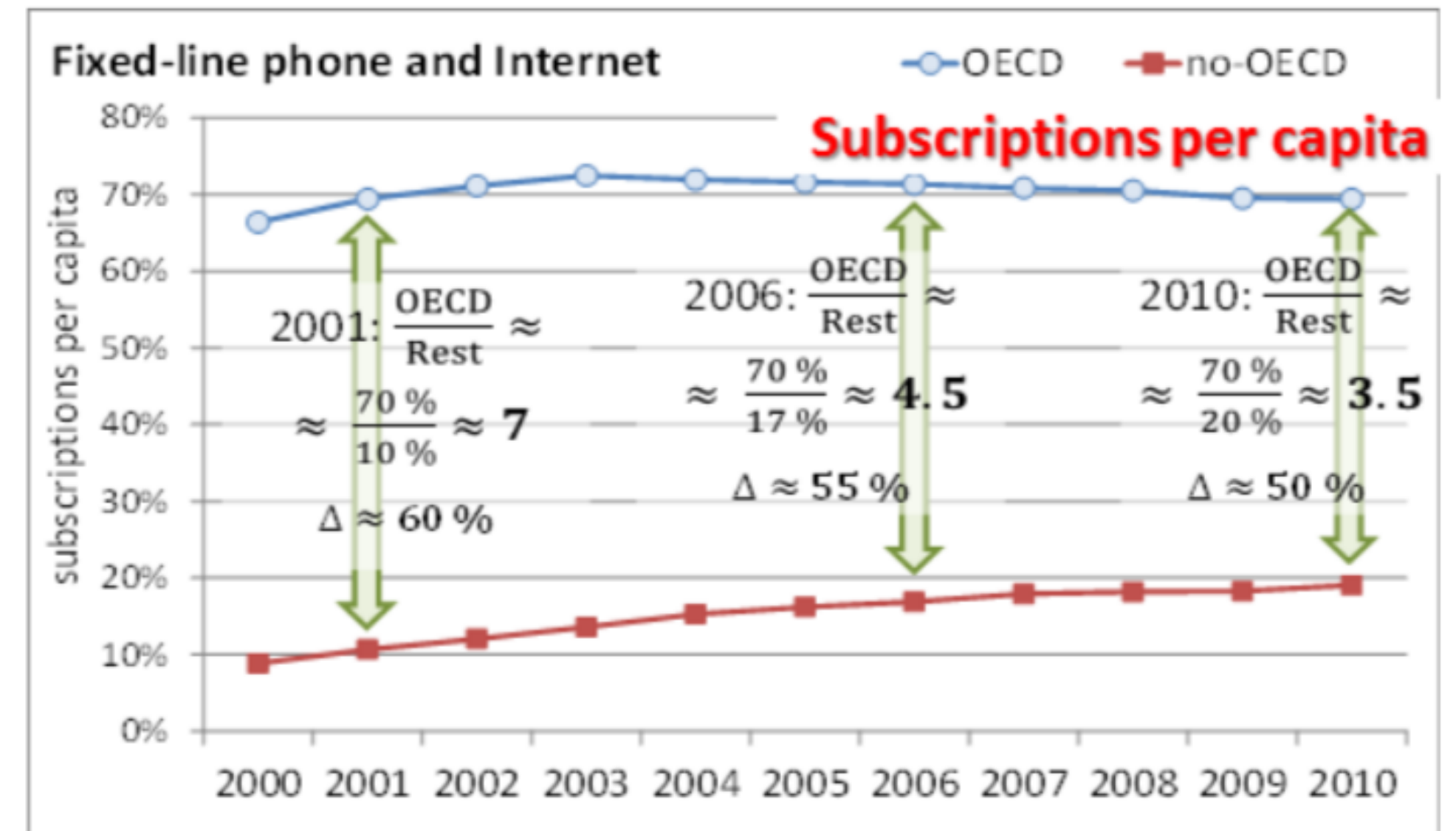
Dějiny mediální etiky (periodizace dle USA)

- **progresivní éra** – nástup masového tisku, problém etiky jako senzacionalismu a nepoctivosti (přelom 19./20. stol.)
- **profesionalismus** – etablování profesního vzdělávání, organizací a publikací (učebnic) o etice, tvorba kodexů (1910 Kansasští editoři, 1918 francouzská Charta novináře SNJ, 1923 ASNE, 1926 SPJ...), postupně se od 30. let přelévá do otázky objektivity, “vědecká žurnalistika” až do 60. let
- **společenská zodpovědnost** – ne regulace, ale svoboda spojená se zodpovědností – Hutchinsova komise (1947), Čtyři teorie tisku (1956), ombudsmané, žurnály s mediální kritikou (Nieman Reports – 1947, Columbia Journalism Review – 1961,
- **globální humanitarismus** – od 80. let 20. stol., Many Voices, One World (UNESCO), 1980 – “nový světový komunikační a informační řád”, “volný a vyvážený tok”, obrací se pozornost k jižní polokouli (nemá vlastní tiskovou agenturu atd.); od 80. let se etabluje etika médií jako akademická disciplína, vznik center atd.; nová paradigmatata (komunitariánské, feministické aj.)

Globální perspektiva

- 80. léta přinesla novou výzvu – vznik “globální vesnice”, ale i nárůst (a komercializace) médií
- v 90. letech nastupují satelity, internet, mobilní telefon, nicméně v přístupu k médiím v globální perspektivě jsou velké rozdíly – *digital divide* (digitální předěl, digitální propast), a to nejen geografické, ale i etnické, genderové, věkové atd.; problém “mediálních imigrantů” (po většinu života žili v jiném mediálním prostředí)
- Many Voices, One World – “MacBride Report”, 1980
- S. Sichorú, Assessing Communication rights, 2005 – čtyři pilíře komunikačních práv: a) k. ve veřejné sféře, b) k. vědění, c) občanská práva v k., d) kulturní práva v k. = je třeba stimulovat otevřenou diskuzi a interakci

Source: Hilbert, M. (2011). Mapping the dimensions and characteristics of the world's technological communication capacity during the period of digitization. In *Working Paper*. 9th World Telecommunication/ICT Indicators Meeting, International Telecommunication Union (ITU). <http://www.itu.int/ITU-D/ict/wtim11/documents/inf/015INF-E.pdf>

Aplikovaná etika

- jako samostatný obor se objevuje po roce 1970 (reakce na širokou společenskou kritiku v 60. letech – lidskoprávní hnutí), synonymum “praktická etika”; nicméně některé z otázek, jež řešila, jsou mnohem starší
- etické otázky žurnalistiky se stávají námětem akademické diskuze na počátku 20. stol., ale samostatný obor mediální etiky se etabluje až od 80. let 20. stol.
- nejde pouze o profesní etiku, ta je jejím podoborem
- protože historicky byla etika jako filozofická disciplína *teoretická*, nevypracovala vlastní empirickou metodu, aplikace filozofie morálky na sociální jevy je vždy problém

Tom Beauchamp
zakladatelská osobnost aplikované etiky

Oborová periodika

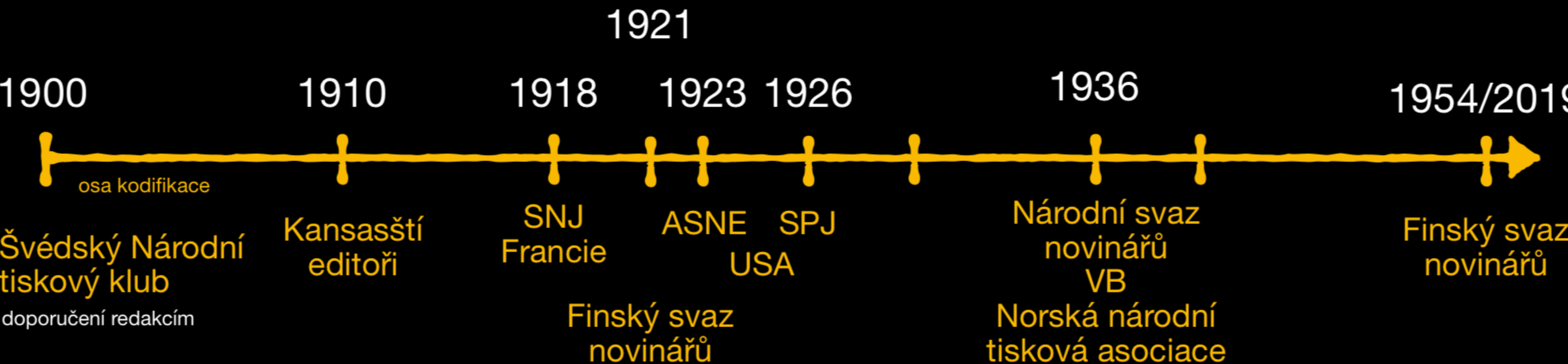
- Media Ethics Magazine (mediaethicsmagazine.com)
- Columbia Journalism Review (cjr.com)
- Poynter Institute (poynter.org)
- Nieman Reports (niemanreports.org)
- Journal of [Mass] Media Ethics
- a oborové žurnály *media studies / communication studies* (Journalism, Journalism Studies, Media & Society, New Media & Society aj.)
- křesťanská síť pro studium komunikace (<https://www.theccsn.com/>)

Druhy samoregulace

- organizační
 - oborové (IPI apod.) a odborové organizace (MFN – IFJ)
- kodifikační
 - kodexy
 - doporučení a manuál
- tiskové rady (nezávislý samoregulační orgán, posuzuje porušení kodexu)
- ombudsmani (formální zástupce veřejnosti)
 - tiskoví (při radách, mezi redakčním o. a tiskovou radou)
 - redakční (v konkrétním zpravodajském médiu), USA / Kanada: public editor

Vývoj samoregulace žurnalistiky na Západě

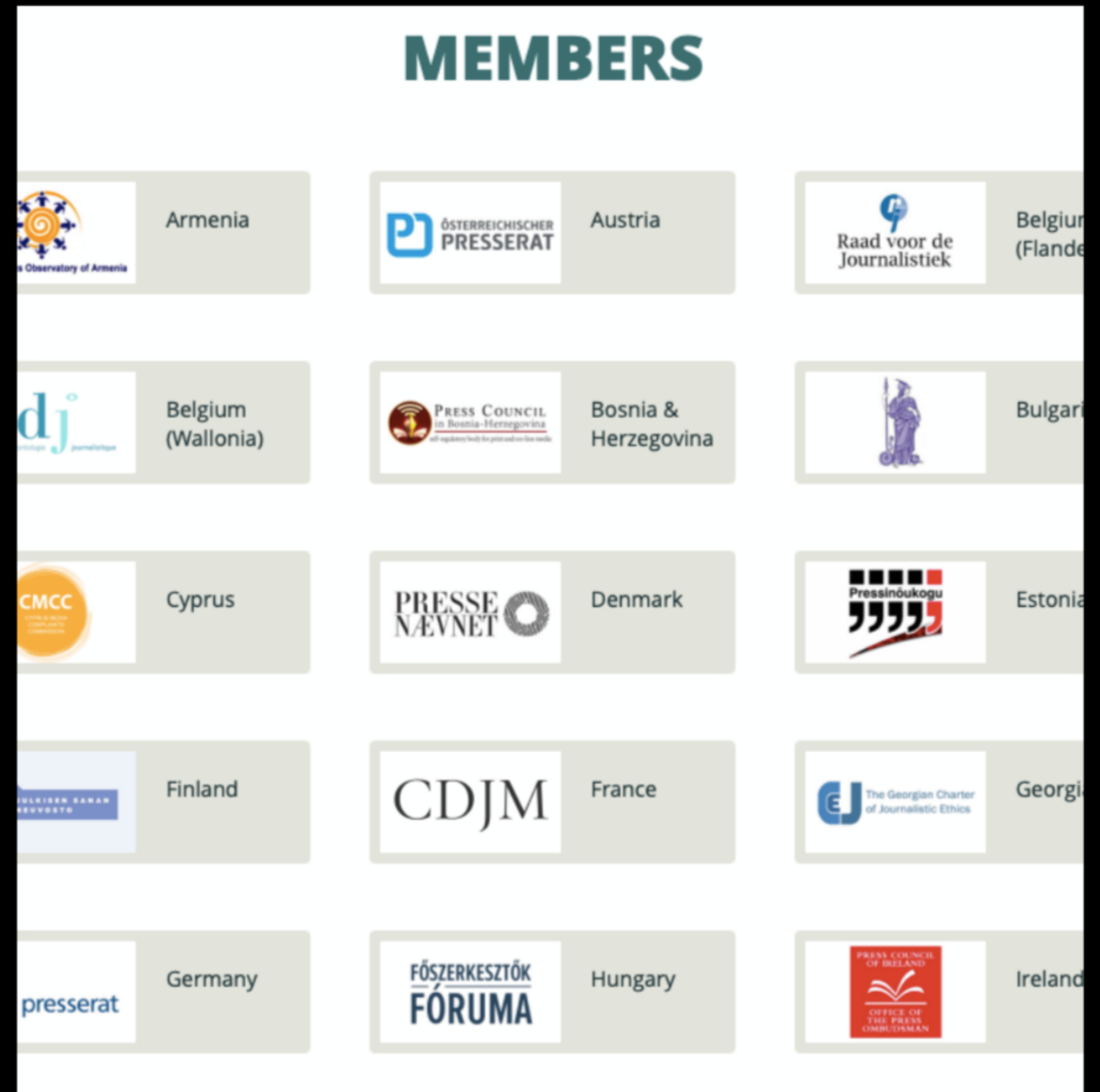
Vznik tiskových rad : první tisková rada v roce 1916 ve Švédsku, Skandinávie, USA; 50. léta VB, Německo; přelom tisíciletí – reformy, nové rady (Belgie, Slovensko, Bulharsko, Rusko)

Vznik ombudsmanů : předchází jim komise pro stížnosti (Japonsko, 20. léta), v 60. a 70. letech USA a Kanada (první v roce 1967); v roce 1980 založena *Organizace zpravodajských ombudsmanů*; ve VB 1997 (The Guardian); 2018 – ombudsman České televize

Evropská aliance nezávislých tiskových rad

Alliance of Independent Press Councils of Europe

- založena v roce 1999 v Londýně
- vychází z těchto hodnot:
 - regulace mediálního obsahu má být nezávislá na vládě
 - musí být zároveň založena na národních odlišnostech (kulturách)
 - psaní kodexů je věcí novinářů a vydavatelů, nikoliv vlád
 - není možné stanovit univerzální kodex, snahy o nadnárodní pravidla a regulační organizace je třeba odmítnout
- viz <https://presscouncils.eu>

Media Councils in the Digital Age

Pere Masip, Jaume Suau, Calros Ruiz (University Ramon Llull)

- při řešení etických dilemat se novináři nejčastěji obraceni na svoje nadřízené a kolegy
- třetí v pořadí je hledání opory v etických kodexech, mediální rady využívají málo (tiskové rady)
- pouze třetina novinářů si myslí, že etické kodexy jsou schopny zodpovědět otázky digitálního věku, většina novinářů si myslí, že kodexy potřebují upravit vztahu k digitalizaci
- většina novinářů se ve vztahu k pandemii neseťkala s nějakými zvláštními morálními dilematy
- viz: <https://presscouncils.eu/Survey-self-regulation-bodies-challenges-of-digital-age>

Organizace zpravodajských ombudsmanů

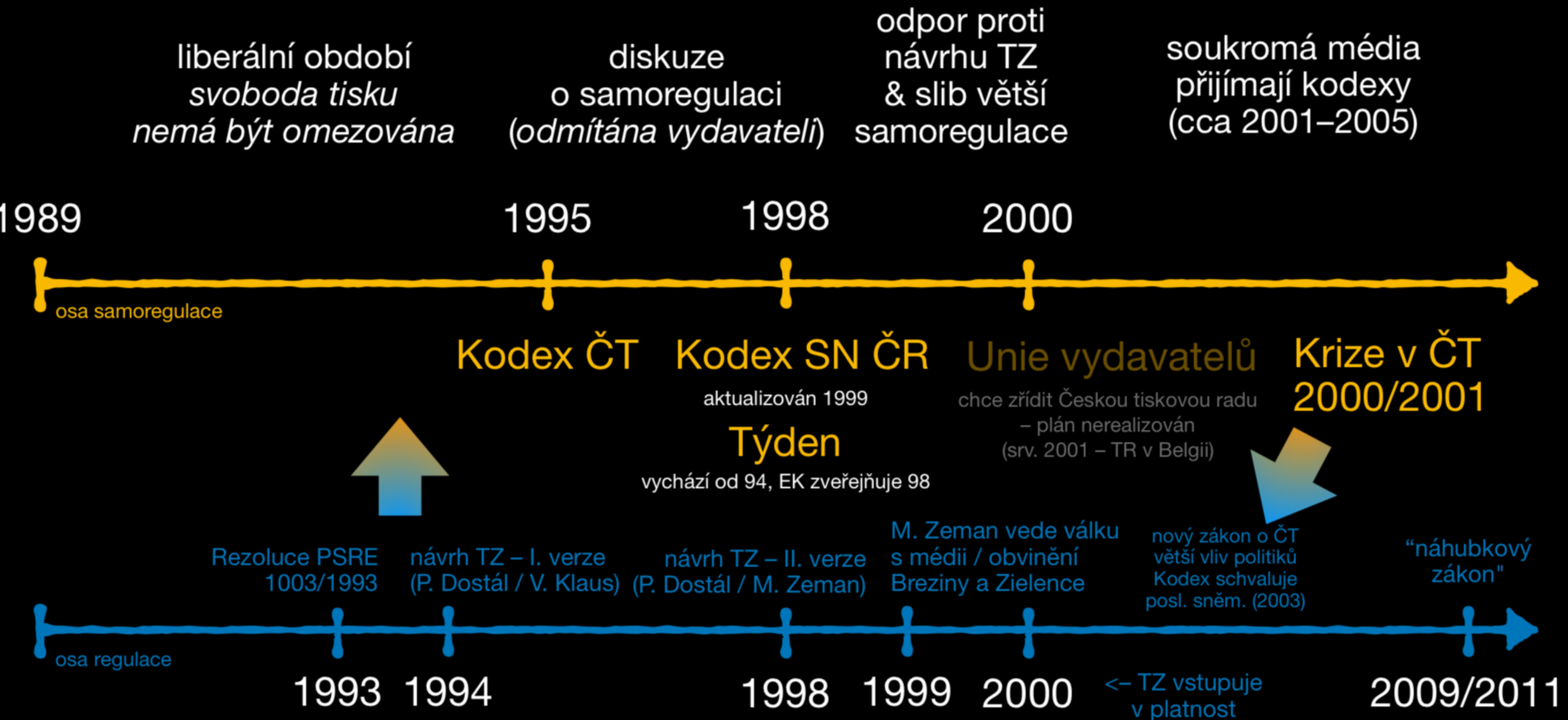
Organization of News Ombudsmen

- vznikla v USA roce 1980 z iniciativy Johna Browna (Edmonton Journal), který v sedmdesátých letech chtěl sdružit své kolegy
- první konference se konala v roce 1981 v San Diegu; postupně se rozšířila do celého světa
- členové si říkají “ombuddies”
- cíle: stanovit standardy práce, pomoci etablování ombudsmanů v mediálním světě, poskytovat fórum pro výměnu zkušeností, rozvíjet kontakty mezi vydavateli, editory, tiskovými radami a profesními organizacemi
- Viz <https://www.newsombudsmen.org>

Konference 2019, New York

Vývoj samoregulace žurnalistiky v ČR

Samoregulace a profesní hodnoty českých novinářů

- vývoj české samoregulace je silně poznamenán počátečním odporem vydavatelů a médií k jakékoliv regulaci, liberální pojetí médií (dodnes dominantní) – novinář jako přenašeč faktů, absolutní svoboda
- samoregulace u nás byla v druhé polovině 90. let “tlačena” buď regulačními snahami ze strany státu, anebo mezinárodními podněty (Rezoluce PSRE, vlna vzniku tiskových rad – např. i Slovensko) – samoregulace tedy v Česku *nevycházela* z vnitřního přesvědčení a sebeuvědomění novinářů
- v současnosti to odpovídá i velmi slabé oborové horizontální solidaritě = žurnalisté jsou rozděleni do navzájem kompetitivních skupin – relativně velký podíl freelancerů (19 %; srv. 2–7 %); v česku silné liberální a protržní (44 %) vědomí novinářů a menší důraz novinářů na odstup od politické a ekonomické moci (53 %; srv. 56–75 %)
- preferováno je “individuální biografické”, nikoliv systémové řešení problémů oboru (Urbániková – Volek, *The Profesionál identity... Communication Gazette*, 80(5), 2017)